

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора

Зюкова Олега Леонідовича

на дисертацію Крутя Анатолія Григоровича

«Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі управління
якістю стоматологічної допомоги»,

подану до спеціалізованої вченої ради

Д 26.613.07 при Національному університеті охорони здоров'я
України імені П. Л. Шупика

на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук в галузі знань

22 «Охорона здоров'я»

за спеціальністю 222 «Медицина»

(наукова спеціальність 14.02.03 «Соціальна медицина»)

Актуальність обраної теми дисертації

Проблема забезпечення якості медичної допомоги є однією з найважливіших для будь-якої системи охорони здоров'я, в тому числі в Україні, що пов'язано з необхідністю задоволення зростаючих потреб і очікувань населення в доступній і якісній медичній допомозі з одночасним стримуванням витрат на неї. Крім цього, питання якості медичного обслуговування населення, незважаючи на певні зусилля державних, галузевих та суспільних інституцій, залишається надзвичайно актуальним та набуває все більшого значення як для сфери охорони здоров'я – надавача послуг, так і для їх споживачів – громадян України.

Зокрема, тривалий час в Україні залишається злободенною проблема здоров'я ротової порожнини, що підтверджують статистичні дані про високі рівні поширеності карієсу, хвороби пародонту, злоякісних новоутворень губи та порожнини рота, слизової оболонки порожнини рота, травми щелепно-лицьової ділянки та вроджені аномалії розвитку.

Профільні заклади охорони здоров'я мають здійснювати свій внесок у послаблення актуальності проблеми здоров'я порожнини рота шляхом використання якісних як профілактичних, так і лікувально-діагностичних технологій, кадрових, матеріально-технічних, інфраструктурних, інформаційних ресурсів та досконалих систем управління.

В Україні розроблена потужна законодавча та нормативно-правова база регулювання якості медичної допомоги, яка включає в себе усі міжнародні

механізми забезпечення даної вимоги: ліцензування господарської (медичної) практики, акредитацію закладів охорони здоров'я, сертифікацію систем управління, стандартизацію медичних технологій. Однак провідні науковці у сфері досліджень якості медичної допомоги вважають, що зазначені механізми відрізняються слабким розвитком і не носять мотивуючого характеру, оскільки скеровують заклади охорони здоров'я на забезпечення лише мінімального рівня якості.

Саме вирішенню цієї нагальної проблеми, яка потребує комплексного підходу при її розв'язанні, присвячена дисертаційна робота Крутя Анатолія Григоровича.

Питання управління якістю у вітчизняній сфері охорони здоров'я піднімалися в окремих наукових працях наших вчених, але запропоновані ними інноваційні механізми торкалися лише окремих аспектів управління та забезпечення якості медичної допомоги, у тому числі, і стоматологічної.

Актуальність дослідження значною мірою посилюється реальними кроками України на шляху до євроінтеграції, що вказує на необхідність поширення використання рекомендацій міжнародних стандартів у системах управління якістю ISO серії 9000 версії 2000 р. або їх національних аналогів ДСТУ у закладах охорони здоров'я.

Слід відмітити, що подібних досліджень, які б в своєму об'єкті поєднували багаторівневу систему управління охороною здоров'я у частині медичного обслуговування населення та якість медичної допомоги, як кінцеву мету управління відповідно до вимог міжнародних стандартів на системи управління якістю, в країні бракує.

Отже, актуальність, своєчасність та медико-соціальне значення обраної автором теми дисертаційної роботи є безсумнівним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами

Дисертаційна робота відповідає темам науково-дослідних робіт кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика «Розробка стратегічних моделей удосконалення управління якістю медичної допомоги та покращення здоров'я населення України» (державний реєстраційний номер 0109U008304, термін виконання – 2009-2014 рр.) та «Обґрунтування інноваційних моделей управління та оптимізації організаційних форм діяльності органів, підприємств та закладів охорони здоров'я» (державний

реєстраційний номер 01200U101680, термін виконання 2020-2024 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Досягнення автором мети дослідження - здійснити медико-соціальне обґрунтування та розробку концептуальної функціонально-організаційної моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги; впровадити окремі елементи моделі в сферу охорони здоров'я України – повністю реалізовано через виконання поставлених завдань з використанням адекватних методів дослідження, відповідних паспорту спеціальності 14.02.03 – «соціальна медицина». Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження свідчить про належну наукову культуру автора та зумовило адекватне вирішення поставлених завдань.

Результати проведеного дослідження є достовірними і репрезентативними, що підтверджено аналізом достатнього за об'ємом фактичного матеріалу, використаного автором на кожному запланованому етапі. На стадії теоретичного аналізу задіяно 225 од. наукових літературних джерел наукової, нормативно-правової, довідкової, статистичної інформації, з них 79 – англійських з бази даних PubMed, 16 од. міжнародних й вітчизняних стандартів на системи управління якістю; 45 од. медико-статистичної інформації (дані Державно служби статистики України, Центру медичної статистики МОЗ України, Національного канцер-реєстру та ф. №20 державної медичної статистичної звітності досліджуваних областей; 429 од. документів системи управління якістю досліджуваних закладів та анкетних опитувальників пацієнтів 600 од., лікарів-110 од, протоколів структурованих глибинних інтерв'ю у кількості 10 од. на етапах дослідження системи управління якістю обласних стоматологічних закладів охорони здоров'я, оцінки задоволеності пацієнтів стоматологічною допомогою та ставлення лікарів-стоматологів до своєї професійної діяльності, включаючи використання доказових технологій. На етапі завершення дослідження автор використав 20 од. анкет експертів і 4 од. програмних документів ВООЗ.

Різноманітність джерел первинних та оціночних даних та їх достатній обсяг підтверджують обґрунтованість, достовірність і надійність основних наукових положень дисертаційної роботи, представлених висновків та рекомендацій. А з урахуванням актуальності піднятої автором проблеми наукові узагальнення дозволяють їх використовувати для обґрунтування, розробки та впровадження

концептуальної функціонально-організаційної моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше в Україні здійснено* медико-соціальне обґрунтування концептуальної функціонально-організаційної моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги, суттєвими відмінностями якої стали перш за все специфічна для сфери охорони здоров'я, відмінна від універсальної, версія національного стандарту на системи управління якістю «ДСТУ EN 15224:2019 Системи управління якістю. EN ISO 9001:2015 у сфері охорони здоров'я (EN 15224:2016, IDT)» як адаптована організаційна технологія забезпечення якості стоматологічної допомоги. Це дозволяє більш активно та ефективно використовувати його керівниками закладів охорони здоров'я, сприяє посиленню законодавчого регулювання державної політики профілактики спільних факторів ризику хвороб порожнини рота та найбільш поширених хронічних неінфекційних захворювань; обґрунтовує фінансове покриття щорічного разового профілактичного огляду кожної дорослої особи гігієністом зубним та/або лікарем-стоматологом в межах програми медичних гарантій/регіональних/місцевих програм та диференційований підхід до фінансування стоматологічних послуг в межах програми медичних гарантій, регіональних і місцевих програм здоров'я населення з урахуванням статусу закладів охорони здоров'я по відношенню до акредитації та/або сертифікації системи управління якістю медичної допомоги; підтримує формат залучення профільних лікарських асоціацій до національної адаптації міжнародних клінічних рекомендацій з надання стоматологічної допомоги на основі принципів доказової медицини.

Крім цього, *удосконалено* підходи до розподілу вимог до закладів охорони здоров'я між наявними механізмами регулювання якості: нормативно-правових – у ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики; вимог до дотримання лікувально-діагностичних технологій і безпеки пацієнтів – у стандартах акредитації; вимог до менеджменту якості – на основі специфічної для сфери охорони здоров'я версії стандарту та системи управління якістю.

Набули подальшого розвитку науково-методичні підходи до дослідження систем управління якістю в закладах охорони здоров'я (на прикладі закладів стоматологічного профілю) та оцінки дотримання вимог до лікувально-діагностичних технологій і безпеки пацієнтів шляхом контролю та оцінки

третьою стороною (зовнішніми експертами) в умовах реальної клінічної діяльності, що актуально на етапі підготовки сфери охорони здоров'я до впровадження механізмів страхування.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини в частині вчення про управління охороною здоров'я населення, зокрема, організацію надання якісної медичної допомоги.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони стали підставою для розробки вітчизняної концептуальної функціонально-організаційної моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги в Україні та медичних підходів до впровадження та апробації окремих її елементів у діяльність потужних стоматологічних закладів Житомирської, Харківської та Чернігівської областей, на регіональному та галузевому рівнях управління стоматологічною допомогою, що засвідчено актами впровадження (усього 9 од.).

Практичне значення проведеного дослідження підтверджено і тим, що його результати використані на усіх рівнях управління у сфері охорони здоров'я зокрема і стоматологічної допомоги при підготовці проєктів Постанови Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства охорони здоров'я, розробці та впровадження національного стандарту України «Системи управління якістю. EN ISO 9001:2015 у сфері охорони здоров'я ДСТУ EN 15224:2019 (EN 15224:2016, IDT)».

Практичне значення одержаних результатів підсилюється розробкою навчального плану та програми циклу тематичного удосконалення лікарів за спеціальністю «Організація і управління охороною здоров'я» та внесенням змін до навчальних планів і програм циклів спеціалізації та стажування для лікарів за цією спеціальністю, у яких автор брав активну участь і впровадив їх у навчальний процес на кафедрі управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, а також - підготовкою та виданням методичних вказівок «Організація та проведення внутрішнього аудиту системи менеджменту якості у закладі охорони здоров'я (відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015)».

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Основні положення і результати дисертаційної роботи повністю викладені в 33 друкованих працях, 24 з яких відображають основні наукові результати (19 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 5 публікацій в іноземних наукових виданнях, які входять до наукометричних баз: Scopus – 4; Scopus і Web of Science -1), 5 – містять праці апробаційного характеру, 4 – додатково представляють наукові результати дослідження (2 публікації в інших виданнях; національний стандарт; методичні вказівки).

Зміст кожного основного розділу роботи представлено у відповідній публікації. До переліку публікацій додається інформація про особистий внесок автора.

Характеристика розділів, оцінка змісту та оформлення дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Крутя А.Г. є завершеною науковою працею, структура якої відповідає встановленим вимогам, повний текст дисертаційної роботи викладений на 410 сторінках друкованого тексту (основний – на 312 сторінках), і складається із таких структурних елементів: анотації, вступу, восьми розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 225 од. (з них 79 – англомовних), 10 додатків. Дисертація ілюстрована 32 таблицями, 17 рисунками. Матеріал викладений у формально-логічний спосіб.

У вступі роботи показано актуальність обраної автором теми, виходячи з пріоритетів державної політики у сфері охорони здоров'я щодо задоволення потреб населення у якісній стоматологічній допомозі. Обґрунтовано мету та визначено завдання дослідження, висвітлено наукову новизну проведеної роботи. Задекларовано особистий внесок здобувача в розробку наукових результатів, зазначено, де та яким чином здійснено їх впровадження.

У першому розділі «Якість стоматологічної допомоги як світова проблема» представлено результати огляду наукової літератури, довідкових матеріалів, нормативно-правових документів та міжнародних і вітчизняних стандартів на системи управління якістю в сфері охорони здоров'я.

Заслуговує на увагу аналіз стану стоматологічного здоров'я населення світу та України за результатами якого автор показує його несприятливий стан та обумовленість від впливу екологічних, економічних, поведінкових та інших факторів ризику, а також коморбідності за рахунок найбільш поширених

хронічних захворювань.

Важливими є огляд світового досвіду підвищення якості медичних послуг, підтверджено доцільність впровадження вимог міжнародного стандарту ISO 9001 версії 2000 в діяльність закладів охорони здоров'я. Автор засвідчує те, що в Україні розроблена потужна нормативно-правова база регулювання якості медичної допомоги, яка включає в себе всі міжнародні механізми забезпечення якості, але лише поодинокі заклади охорони здоров'я, що надають стоматологічну допомогу, мають сертифіковані системи управління якістю, відповідні вимогам універсального національного стандарту ДСТУ ISO 9001:2015.

Отримані результати теоретичного дослідження, представлені у цьому розділі, підтвердили актуальність наукового пошуку концептуальної моделі, більш ефективного застосування відомих механізмів управління якістю з урахуванням специфічних особливостей стоматологічної допомоги.

Автор припускає, що це можуть бути моделі, в основу яких покладатимуться вимоги стандарту ДСТУ ISO 9001:2015, адаптовані до закладів охорони здоров'я, та оновлені складові інших механізмів управління якістю. Це визначило вектор наступних завдань дослідження та ще раз підкреслило актуальність вирішення проблеми управління якістю стоматологічної допомоги в Україні, правильність вибору автором мети та напряму дослідження.

У поданому матеріалі цього розділу присутній критичний аналіз, що засвідчує глибоке володіння автором сучасними даними по проблемі, яка вивчалась.

У другому розділі «Програма, методи, матеріали і обсяг дослідження» в якості центрального елемента представлено програму дослідження, під час побудови якої автором використана традиційна універсальна багаторівнева методологія, що дозволило використовувати філософські, загальнонаукові, галузеві та міжгалузеві наукові методології, визначити об'єкт та предмет дослідження. Програма дослідження включає загальний логічно-послідовний структурований план заходів (етапів) дослідження, спрямованих на виконання завдань кожного етапу та досягнення мети дослідження. У цьому розділі представлено авторську методіку дослідження системи управління якістю стоматологічної допомоги на основі вимог міжнародних стандартів ISO 9001:2015, яку автор поклав в основу вирішення подальших завдань дослідження і рекомендує використовувати при дослідженні систем управління якістю будь-яких однопрофільних та багатoproфільних закладів

охорони здоров'я.

У даному розділі визначені і розраховані види і обсяги інформаційної бази, доведено валідність обраних методів дослідження, що й зумовило достовірність і надійність отриманих результатів.

Третій розділ «Здоров'я порожнини рота населення Житомирської, Харківської та Чернігівської областей. Ресурси охорони здоров'я для його збереження та відновлення» представлені результати аналізу регіональних особливостей здоров'я порожнини рота населення Житомирської, Харківської, Чернігівської областей упродовж 2010-2019 років. За результатами всебічного і детального аналізу автором зроблено висновки, які засвідчили суттєве його погіршення: зберігались і поглиблювалися прояви каріозних процесів, утримувалися високі рівні захворювань пародонту, невчасно діагностувалися злоякісні новоутворення, зростав рівень смертності від них. Автор звертає увагу на те, що погіршення стану здоров'я порожнини рота населення відбувалось одночасно з ліквідацією мережі стоматологічних відділень і кабінетів в межах первинної медичної допомоги, та супроводжувалось диспропорціями в кадровому забезпеченні, що в свою чергу обмежило доступність населення до профілактичних послуг та охоплення стоматологічною допомогою, створювало ризики подальшого поглиблення проблеми здоров'я порожнини рота.

Виявлені недоліки, на думку автора, обумовили необхідність підвищення якості стоматологічної допомоги зусиллями спеціалізованої медичної допомоги стоматологічного профілю, а також спонукали автора до більш поглибленого дослідження системи організації стоматологічної допомоги безпосередньо в закладах охорони здоров'я з метою визначення напрямів поліпшення якості стоматологічної допомоги, зокрема, її доступності, своєчасності, клінічної ефективності, безпеки, пацієнт-орієнтованості.

У наступних трьох розділах дисертації автор представляє результати дослідження систем управління якістю у стоматологічних закладах охорони здоров'я, визначених як базою дослідження, на відповідність вимогами національного стандарту «ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги». Результати дослідження відповідності вимогам стандарту за його пунктами 4-7 та рівня розвитку запроваджених систем управління якістю представлені у *четвертому розділі дисертації* «Аналіз функціонування системи управління якістю в закладах охорони здоров'я стоматологічного профілю».

Автор, за допомогою власно розробленої методики дослідження систем управління якістю на відповідність вимогами національного стандарту «ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги» встановлює, що при розробці та впровадженні формалізованої системи управління якістю частина вимог стандарту виконана не в повному обсязі; допущені неточності при інтерпретації вимог стандарту, що вказало на труднощі використання їх як універсальних у специфічних умовах функціонування закладів охорони здоров'я, показує, що технології процесу надання стоматологічної допомоги регламентовані застарілими, розробленими на основі фахового консенсусу, галузевими стандартами стоматологічної допомоги; забезпечення надання стоматологічної допомоги на основі доказових технологій не виконані, галузеві методики розробки й упровадження локальних медико-технологічних документів не використані; система критеріїв і планових індикаторів якості представлена у вигляді громіздкого набору показників обсягу наданих послуг та інтенсивності використання ресурсів; критерії якості менеджменту за стандартами на системи управління якістю не використовуються; кількісні планові значення окремих індикаторів не обґрунтовані. Не використовуються критерії та клінічні індикатори якості, що вказують на науково доведений доказовими технологіями вплив стоматологічних утручань на якість медичної допомоги та доводить, що в досліджуваних закладах, внаслідок спроби виконати одночасно вимоги стандартів акредитації і стандартів на системи управління якістю, переважає традиційна адміністративно-ієрархічна організаційна структура, між якою і формально впровадженою процесною структурою системи управління якістю не існує точок дотику або вони занадто слабкі.

Автор робить висновок, що виявлені недоліки пов'язані з неузгодженістю базових положень стандарту – процесного підходу, ризик-орієнтованого мислення та циклу постійного поліпшення (PDCA) – з нормативно-правовими вимогами до управління закладом охорони здоров'я, представленими в ліцензійних умовах та стандартах акредитації, відсутністю практики широкого залучення працівників до управління якістю стоматологічної допомоги, обмеженим використанням цифрових технологій для забезпечення внутрішніх і зовнішніх комунікацій, формування обліково-звітних даних та аналізу й підтримки прийняття управлінських рішень; певним дефіцитом медичного обладнання в порівнянні з табелем оснащення, обмеженістю формування корпоративної бази знань закладів лише власним досвідом лікарів та частковими даними про новітні технології стоматологічної

допомоги на основі принципів доказової медицини. Дисертант рекомендує чітко визначати й деталізувати чинники зовнішнього середовища, що впливають на систему якості, та ризики ідентифікованих процесів: стоматологічної допомоги, забезпечення ресурсами, менеджменту.

У п'ятому розділі дисертації «Практика управління процесом надання стоматологічної допомоги та його результативність», який є логічним продовженням дослідження відповідності вимогами національного стандарту «ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги», автор за результатами оцінки діяльності досліджуваних стоматологічних закладів охорони здоров'я засвідчує зменшення обсягів надання стоматологічної допомоги населенню за 2010-2019 роки, зниження фінансової доступності населення до стоматологічних послуг і погіршення стану стоматологічного здоров'я населення та пояснює це встановленими недоліками функціонуючої системи управління по відношенню до вимог національного стандарту. А саме - часткова відповідність діяльності в сфері надання стоматологічних послуг прийнятим стратегічним напрямкам «Політики в сфері якості» кожного з досліджуваних закладів та нормативно-правовим вимогам, зокрема стандартам акредитації закладів охорони здоров'я та ліцензійним умовам провадження господарської діяльності з медичної практики; фрагментарність процесу надання стоматологічної допомоги, оскільки процес обмежується рамками структурного підрозділу та нівелюються вимоги стандарту на системи управління якістю до процесного підходу як найбільш ефективного методу управління діяльністю; низький ступінь пацієнт-орієнтованості як складової якості при управлінні процесом стоматологічної допомоги.

Виявлені недоліки, на думку автора дисертаційної роботи, свідчать про наявність резервів для поліпшення управління процесом надання стоматологічної допомоги в досліджуваних закладах та вказують на необхідність удосконалення системи управління якістю стоматологічної допомоги не лише в межах закладів, але й на галузевому й державному рівнях.

Шостий розділ дисертації «Моніторинг, оцінка, аналіз і удосконалення діяльності в сертифікованих системах управління якістю стоматологічної допомоги», який є логічним завершенням оцінки та аналізу стану систем управління якістю стоматологічних закладів охорони здоров'я відповідно вимогам національного стандарту «ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги» автор присвятив організаційним технологіям зворотного зв'язку в межах сертифікованих систем управління якістю: моніторинг, оцінка якості, внутрішній аудит, опитування пацієнтів, коригувальні дії з метою

усунення невідповідностей. За результатами дослідження автор формулює висновок, що зазначені технології не інтегровані повною мірою в практику оперативно-тактичного управління закладами охорони здоров'я. А суперечливість нормативно-правових вимог, стандартів акредитації та вимог стандарту на системи управління якістю в частині організаційної структури закладів охорони здоров'я обумовила, зокрема хибні організаційні структури зворотного зв'язку, громіздкі за побудовою та нелогічні за змістом, що призводить до дисбалансу між компонентами та рівнями контролю якості, як наслідок, у досліджуваних закладах виявлено або дублювання функцій адміністративних і позаштатних організаційних структур, або відсутність останніх, або їх обмежений внесок у моніторинг і оцінку діяльності, що не відповідає вимогам стандартів на системи управління якістю Інформаційне забезпечення управлінських рішень керівників закладів спирається на традиційні підходи до використання даних офіційної статистичної звітності, показників дефектів, потреб в закупівлях медикаментів і медичних виробів, необхідності реагування на законодавчі вимоги, оперативний аналіз діяльності закладів керівниками не містить даних про досягнення якості стоматологічної допомоги за її критеріями клінічної ефективності, безпеки, пацієнт-орієнтованості, та якості менеджменту. Інноваційні впровадження в лікувально-діагностичний процес здійснюються переважно в частині застосування нових матеріалів і препаратів для лікування глибокого ураження зубів, при цьому внаслідок дефіциту доказових знань і навичок не впроваджуються сучасні профілактичні, лікувально-діагностичні та організаційні технології.

Таким чином, результати дослідження, представлені в цьому розділі, на думку автора, свідчать про недостатній рівень підтримки функціонування систем управління якістю стоматологічної допомоги керівниками досліджуваних закладів, незважаючи на наявність сертифікату відповідності.

При цьому, в заключній частині цього розділу дисертант представляє узагальнену оцінку відповідності та рівні розвитку систем управління якістю стоматологічної допомоги досліджуваних закладів за пп. 4-10 ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» за п'ятибальною шкалою і робить висновок про те, що їх рівень розвитку практично за усіма позиціями стандарту не відповідає еталонному в кожному з досліджуваних закладів і підкреслює наявність резервів подальшого підвищення відповідності розроблених систем управління якістю стоматологічної допомоги.

Результати, викладені у даному розділі, в поєднанні з результатами в попередніх розділах дисертації, переконують в тому, що вирішення проблеми

якості стоматологічної допомоги у вітчизняній системі охорони здоров'я можливе тільки через створення багаторівневої системи управління якістю стоматологічної допомоги, не обмежуючись лише рівнем стоматологічного закладу охорони здоров'я.

У сьомому розділі дисертації «Задоволеність пацієнтів стоматологічною допомогою, лікарів-стоматологів – професійною діяльністю. Аналіз ставлення лікарів-стоматологів до використання медичних технологій на принципах доказової медицини (результати соціологічного дослідження)» автором викладені результати, які показали, що для пацієнтів основною проблемою в отриманні стоматологічної допомоги є висока вартість послуг, що знижує їх задоволеність отриманою стоматологічною допомогою. Автором встановлено, що на задоволеність професійною діяльністю лікарів-стоматологів негативно впливають недосконалості професійних відносин між лікарями, між лікарями та адміністраціями закладів, лікарями інших закладів охорони здоров'я.

Заслужують на увагу результати глибинного інтерв'ю, яке автор застосував для визначення ставлення лікарів-стоматологів до застосування у медичній практиці технологій з доведеною ефективністю за принципами доказової медицини. Так, за результатами глибинного інтерв'ю лікарі підтвердили свою прихильність та визначили ряд перешкод: відсутність національних клінічних протоколів стоматологічної допомоги, деякого медичного обладнання та лікарських засобів і реєстрації їх в Україні, без яких неможливо дотримання доказових технологій; дефіцит власного часу лікарів для участі в адаптації міжнародних клінічних рекомендацій до закладу охорони здоров'я; низький рівень володіння лікарями англійською мовою. Для усунення зазначених перешкод респонденти пропонують на галузевому рівні поновити розробку та впровадження клінічних протоколів стоматологічної допомоги на принципах доказової медицини з подальшою їх імплементацією у навчальні програми заходів безперервного професійного розвитку, при цьому завданнями для керівництва закладів охорони здоров'я лікарі-стоматологи вважають адаптацію галузевих клінічних протоколів стоматологічної допомоги до умов надання медичної допомоги, включаючи забезпечення ресурсами.

У восьмому, заключному розділі дисертаційної роботи «Медико-соціальне обґрунтування, розробка та впровадження концептуальної функціонально-організаційної моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги. Експертна оцінка ефективності моделі» на підставі глибокого наукового аналізу теорії і практики світового менеджменту якості, програмних документів ВООЗ, ОЕСР, Джакартської декларації про просування

здоров'я у XXI столітті, Копенгагенські критерії повноправного членства України в європейському співтоваристві, а також результатів власного дослідження автор обґрунтовує та формулює концептуальні підходи до розробки сучасної системи управління якістю стоматологічної допомоги та пропонує багаторівневу її концептуальну функціонально-організаційну модель з урахуванням умов існуючого ресурсного забезпечення, тому представлену модель можна розглядати як перспективну.

У представленій моделі автор пропонує вирішення питань, які виявились нереалізованими в існуючій системі управління якістю стоматологічної допомоги, включаючи до її складу такі інноваційні елементи як: посилення законодавства з профілактики факторів ризику, спільних для загального здоров'я та здоров'я порожнини рота; використання національних/регіональних/місцевих програм зміцнення й відновлення здоров'я населення, у т. ч., здоров'я порожнини рота, зокрема з організацією щорічного огляду кожного жителя гігієністом зубним/лікарем-стоматологом; запровадження, за участю профільних лікарських асоціацій, технологій доказової медицини; використання критеріїв клінічної ефективності, безпеки, пацієнт-орієнтованості для оцінки якості стоматологічної допомоги; пріоритет в обсязі фінансування з різних джерел для акредитованих закладів та закладів із сертифікованими системами управління якістю.

Важливим досягненням автора дисертаційного дослідження слід вважати пропозицію щодо дотримання чіткого балансу вимог до систем управління якістю медичної допомоги, у тому числі стоматологічної в закладах охорони здоров'я за рахунок їх чіткого закріплення за наявними механізмами регулювання якості: нормативно-правових – в ліцензійних умовах; до лікувально-діагностичних технологій і безпеки пацієнтів – у стандартах акредитації з перевіркою їх дотримання третьою стороною; до менеджменту якості – в специфічній для сфери охорони здоров'я версії національного стандарту на системи управління якістю.

Слід відмітити, що незважаючи на досить широке використання різних видів моделей в наукових медичних дослідженнях з питань управління якістю медичної допомоги, запропонована автором модель є інноваційною, спрямованою на перегляд підходів до управління якістю органами державної і регіональної влади, керівництва галузі та закладів охорони здоров'я.

Даний розділ ілюструє сильну сторону дисертаційної роботи, яка є цінною як в науковому, так і практичному значенні. Значимим слід вважати

розроблену і апробовану автором методику оцінку системи управління якістю стоматологічної допомоги на основі вимог міжнародних стандартів ISO 9001:2015, яку автор поклав в основу вирішення завдань дослідження і рекомендує використовувати при дослідженні систем управління якістю будь-яких однопрофільних та багатопрофільних закладів охорони здоров'я.

Логічним завершенням дослідження стала апробація запропонованої автором моделі, яка отримала високу оцінку її прогностичної ефективності з боку висококваліфікованих незалежних експертів за п'ятибальною шкалою за соціальною, медичною та економічною складовою.

В цілому дисертація заслуговує позитивної оцінки, її можна характеризувати як завершене дослідження, виконане з дотриманням принципів доказового менеджменту.

Висновки аргументовані, містять фактичний матеріал, відповідають меті й завданням дисертаційного дослідження. Текст дисертації викладений українською літературною мовою у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю. Усі розділи мають єдину цілеспрямованість, підпорядковані ідеї досягнення мети дослідження, яка послідовно втілюється в кожному з них і забезпечує цілісність роботи.

Дотримання принципів академічної доброчесності здобувачем підтверджено висновком експертної проблемної комісії за спеціальністю «Соціальна медицина» від 12.09.2022 р. (протокол № 5). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Дотримання автором сучасних етичних норм та принципів проведення наукових медико-біологічних досліджень, що відповідає чинному законодавству України, підтверджено рішенням експертів Комісії з питань етики НУОЗ України імені П. Л. Шупика.

Зауваження

1. Висновки до розділів дещо громіздкі за обсягом, потребують більш лаконічного і стислого викладення.
2. Зустрічаються поодинокі друкарські помилки та не завжди вдалі формулювання та терміни.

Висловлені в ході рецензування зауваження не мають принципового значення і не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Також у плані наукової дискусії виникли ще деякі питання, які потребують уточнення:

1. Які першочергові кроки треба робити на етапі впровадження запропонованої Вами концептуальної функціонально-організаційної моделі багаторівневої системи управління якістю стоматологічної допомоги? Які елементи моделі можуть бути впроваджені в першу чергу і за яких умов?
2. Чи передбачається у представленій Вами моделі системи управління якістю стоматологічної допомоги механізм забезпечення прихильності медичного персоналу до дотримання принципів її функціонування? Якщо так, то в чому його суть?
3. Яке місце і роль в представленій Вами моделі відведено атестації медичного персоналу як управлінського механізму, спрямованого на покращення професійної діяльності надавачів медичних послуг для подальшого підвищення рівня якості медичної допомоги населенню?

ВИСНОВОК

Результати виконаного наукового дослідження **Крутя Анатолія Григоровича** на тему «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі управління якістю стоматологічної допомоги» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 222 «Медицина» (наукова спеціальність 14.02.03 «Соціальна медицина») є кваліфікаційною науковою працею, яка містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у галузі знань 22 «Охорона здоров'я», одержані здобувачем особисто, вони мають практичну й теоретичну цінність, містять обґрунтовані висновки на основі одержаних здобувачем достовірних результатів, що підтверджується документами, які засвідчують проведення здобувачем дослідження. Основні наукові результати дослідження висвітлені в достатній кількості наукових публікацій відповідно до вимог, визначених МОН України.

Одержані самостійно результати вирішують важливу наукову прикладну проблему – покращення здоров'я порожнини рота населення шляхом медико-соціального обґрунтування, розробки концептуальної моделі управління якістю стоматологічної допомоги та впровадження окремих її елементів в діяльність закладів охорони здоров'я України.

Дисертація Крутя Анатолія Григоровича на тему «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі управління якістю стоматологічної

допомоги» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 222 «Медицина» (наукова спеціальність 14.02.03 «Соціальна медицина») повністю відповідає паспорту наукової спеціальності «Соціальна медицина», принципам академічної доброчесності, вимогам пп. 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ 17 листопада 2021 р. № 1197, та вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор Круть А. Г. заслуговує присудження наукового ступеня доктора медичних наук за науковою спеціальністю 14.02.03 «Соціальна медицина».

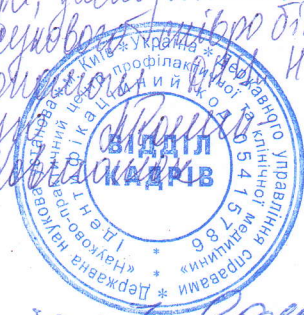
Офіційний опонент:

Головний лікар,
заступник директора з клінічної роботи,
головний науковий співробітник наукового
відділу організації медичної допомоги
Державної наукової установи «Науково-практичний
Центр профілактичної та клінічної медицини»
Державного управління справами
доктор медичних наук, професор

02

Олег Зюков

03 квітня 2023 р.

Підпис головного лікаря, заступника директора з клінічної роботи, головного науковий співробітника наукового відділу організації медичної допомоги державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» державного управління справами доктор медичних наук, професор Олега Зюкова завідувач кафедри клінічної медицини державного управління справами

Відгук до спеціального звітної комісії з питань присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 222 «Медицина» (наукова спеціальність 14.02.03 «Соціальна медицина») Круть А. Г. від 07 квітня 2023 року

*Вчений секретар,
професор [Signature]*